

METAFORUM

NORSK FORENING FOR FAMILIETERAPI

M E T A F O R U M

NORSK MAGASIN FOR FAMILIETERAPI

Medlemsblad for Norsk forening for familierapi NFFT.

Utgis normalt fire ganger pr. år (januar, april, august, november) med deadline den 1. måneden før planlagt utgivelse (for augustnr.: 1. juni). Opplag 1300 .

REDAKSJON:

Kari Yvonne Kjølås. Tlf: 32 845773 / Mobil: 900 979 96

Ottar Lingjærdesvei 8, 3403 Lier Mail: kariyk@online.no

Pål Abrahamsen Seilduksinstituttet AS, Markveien 23, 0554 Oslo

Mobil: 952 22 604 Mail: paabraha@online.no

Hilde Ingebrigtsen Tlf: 950 67 545 Mail: hildeingebrigtsen@yahoo.no

Faste skribenter:

Suzanne Børretzen : suzanneborretzen@yahoo.com

Jarle Svardal: Mobil: 98828378 Mail: jarle.svardal@gmail.com

NFFT: NORSK FORENING FOR FAMILIETERAPI

Adresse: PB 51, 2011 Strømmen. (merk post: NFFT / Metaforum).

WEBSITE: www.nfft.no

STYRET I NFFT:

Pelle Slagsvold Leder .

Blå Kors Behandlingssenter, Tennisveien 4. 0777 Oslo

Tlf: 94015245. Mobil: 91712933

Mail: pelle@convex.no / pelle.slagsvold@nfft.no

Henriette C. Alsing (styremedlem - nestleder)

Ambulant Familieenhet (AFE) Bjerketun, BUPA, Vestre Viken HF.

Tlf: 905164 63 Mail: henriette.alsing@nfft.no

Kristin S Breda (Styremedlem - webansvarlig)

Bærum BUP, BUPA, Vestre Viken HF, Sykehusvn.34, Bærum gamle sykehus

Mobil: 469 36 842 Mail. kristinbreda@me.com / kristin.breda@nfft.no

Kristin H Dahl. (Styremedlem)

Familiekliv, Barne- og ungdomspsyk. seksjon, Sykehuset Telemark HF.

Ulefossveien 55, 3710 Skien.

Tlf: 40291243 Mail: kristin.helene.dahl@gmail.com / Kristin.dahl@nfft.no

Halvor de Flon (styremedlem)

Diakonhjemmets høgskole, PB. 184 Vinderen, 0319 Oslo

Tlf: 95179924 Mail: halvor.deflon@nfft.no / deflon_2000@yahoo.no

Lennart Lorås (varamedl. / forskningsansvarlig)

Diakonhjemmet Høgskole, Postboks 184 Vinderen, 0319 Oslo

Tlf.: 22451971 Mobil: 98422113 Mail: lennart.lorås@nfft.no

Ellen Vokes (varamedlem) Homannsbyen familievernkontor, Oslo.

Oscars gate 20, 0352 Oslo Tlf.: 91538296 Mail: ellen.vokes@nfft.no

Camilla Jensen Oanes, (Varamedl./ forskningsansvarlig) ABUP, Sørlandet Sykehus,

4606 Kristiansand, Tlf.: 95724601. Mail: camilla.jensen.oanes@sshf.no

SEKRETARIAT:

Joe Sowerby (Daglig leder / regnskapsansvarlig) (Påtroppende 2016)

Ungdomspsykiatrisk Klinikk, AHUS, Lørenskog

Tlf.: 416 79 801 Mail: joe.sowerby@nfft.no / joe@digitelling.no

Arne Kallekleiv (Medlemsansvarlig)

Familievernkontoret Øvre Romerike, postboks 202, 2051 Jessheim.

Tlf. 950 72 404 Mail: arne.kallekleiv@nfft.no

Medlemskap i NFFT

kr. 800,- pr år.

(Fra 1.jan. 2017 kr. 850.-)

Inkludert i prisen er

4 nummer av tidsskriftet

FOKUS PÅ FAMILIEN

&

4 nr. av medlemsbladet **Metaforum**

Samt rabatter på foreningens

og andre arrangementer.

Bankkonto: 7874 05 96348

ANNONSER TIL METAFORUM

Vi tar gjerne imot annonser om det som skjer innen feltet, som kurs, seminarer, ledige stillinger, bokannonser, viktige begivenheter med mer.

Prisen er:

¼ side kr. 1.250,-

½ side kr. 2.500,-

1/1 side kr. 5.000,-

Annonser til bladet legges om ønskelig gratis ut på www.nfft.no.

Annonse kun på web Kr. 2.500,-

Annonser for kurs med min. 10% rabatt for NFFTs medlemmer er gratis.

Send teksten på e-post til kariyk@online.no

Frister og adresser står øverst på denne siden.

Bladet **Metaforum** styres etter fagpressens redaktørplakat.

Forsidebilde: Barnetegning fra kongressen i Athen. Foto - Hans Chr. Michaelsen.

Suzanne

Jarle

Hilde

Pål

Kari Yvonne
Ansvarlig redaktør

Det er haust – det ruskar ute - med regn og kalde vind...

Det rusker hardt ute i verden også, og vi kjenner bekymring for mye og mangt, men det skal vi ikke komme inn på her. Verken flyktnings situasjonen eller kampene i Syria, valget i USA eller ... Vi er jo ikke utenrikskorrespondenter her i redaksjonen, men vi tenker, uroer og undrer oss, som de fleste for tiden, og velger å bidra med vårt på den lille arenaen.

Det vi i redaksjonen og styret i NFFT beskjeftiger oss med for tiden er opptrappingen mot førjulsseminaret i Gamle Logen i desember. Det er ikke tilfeldig at temaet *En verden i forandring - Kunnskap og erkjennelse* er valgt som overskrift der. Dette seminaret, med Nora Bateson og Arild Aambø som hovedforelesere, vil både løfte oss til et mer filosofisk metaperspektiv - på bl.a. flyktnings situasjonen, økonomiske kriser - og samtidig se nærmere på de terapinære implikasjonene endringene skaper i vår praktiske og faglige hverdag. Det blir også fine musikalske innslag i løpet av dagene og det er som vanlig mulig å melde seg på til en felles middag torsdag kveld. Invitasjonen i sin helhet var lagt inn i forrige nummer av bladet og ligger på www.nfft.no - der påmeldingen også skjer. Vi håper mange vil møte opp og dele disse to dagene før jul med oss.

I dette nummeret finner dere vedlagt invitasjonen til NFFTs årskonferanse 2017: *Familieterapi i en ny tid – kunsten å møtes*, med Johan Sundelin og Tor Johan Ekeland. Det kan høres kanskje ut som mer av det samme mht overskriften for Logen, men vi kan love at fokus blir høyst forskjellig ved disse to arrangementene, bare les programmene og se selv.

Ved EFTAs konferanse i Athen "*Fra opprinnelse til originalitet i familieterapi og systemisk praksis*" som gikk av stabelen i oktober, var det også mye fokus på verdenssituasjonen – og dennes konsekvenser for enkeltpersoner og familier – og familieterapiens fokus og utfordringer i dette. Dere kan lese mye, av smått og stort, fra Athen i dette nummeret.

Vi bringer også et innlegg fra Mannsforum på Litteraturhuset: "*Delt bosted til barnet beste?*" - til diskusjon og ettertanke, og et referat fra et foredrag av den svenske professoren Kjerstin Almquist, om arbeid med familier og barn som har vært på flukt - som et innspill før Førjulsseminaret.

Som sagt; verdenssituasjonen er på kartet i våre familieterapeutiske kontekster for tiden, og godt er det. Apropos både verden og høsten gjengir vi et par vers fra Arne Garborg (1851–1924) fra diktet "*Veslemøy ved rokken*". Det er jo lov – og sikkert sunt også – å hvile seg litt og *alt i verdi gløyme* for en stund (som katten i diktet).

Ha en fin førjulstid alle sammen
håper vi ses i Gamle Logen
med hilsen fra oss i redaksjonen.

*D'er haust. Det ruskar ute
med regn og kalde vind.
Småfuglen flyg mot rute
og vilde gjerne inn.
Men under omnen god,
der ligg på sekkje-pute
han gamle Mons i ro.*

*Der ligg han trygg og drøyer
og blinkar stilt og smått
og alt i verdi gløymer
og hev det varmt og godt.
Og segjer ingen ting,
men liksom inn seg gøymer
med rova sveipt i kring.*

Den 9. EFTA konferansen

(Den europeiske familierapiforeningen),
28. september - 1. oktober 2016, Athen.

Gjengitt av Jarle Svardal

“Opprinnelse og originalitet i familierapif og systemisk praksis”

Grekerne er sinte, forteller den eldre taxisjåføren som tidlig en morgen tar meg til Akropolis. Lønningene er sterkt reduserte og skattene er blitt høye. Men demonstrasjonene er færre og folk virker relativt fornøyde med «den nye kommunistiske regjeringen», ifølge min sjåfør, som syns jeg bør besøke det nybygde Akropolis museet, som dessuten er rimelig, i motsetning til de 20 euroene det vil koste meg på Akropolis.

Akropolis er vakker denne morgenen, badet i sol, passe varmt og ennå ikke for mange turister. Det påminner en om byens storhetstid, men samtidig om trusler og nedgangstider som har rammet grekerne opp gjennom historien.

Friskt i minne sitter tv-bildene og avisoppslagene fra nyere tid om den økonomiske krisen og flyktningstrømmen, særlig fra krigs-herjede land som Syria, Irak og Afghanistan, som Hellas, «Porten til Europa», har fått merke i særlig grad.

Med dette som bakteppe var det naturlig at programmet for den 9. konferansen i regi av EFTA (Den europeiske familierapiforeningen)

reflekterte nettopp disse krevende tidene vertslandet og Europa for øvrig står opppe i. Det faglige programmet og mange av foredragene synliggjorde en opptatthet av å fange kompleksiteten og endringene vi som terapeuter møter og er nødt til å forholde oss til, enten det gjelder enkeltindivider, parforhold eller familier. Temaer som fattigdom, flyktningssituasjonen, traumer, multikulturelle og homofile parforhold og foreldreskap ble belyst. **Og kanskje i større grad enn før med et fokus på hvordan møte den enkelte person, relasjon og familie med klokskap, mer enn å følge en spesifikk metode, mal eller sett med regler.**

Rundt 1500 personer fra 44 land deltok på kongressen. Programmet inneholdt hele 380 presentasjoner i ulike format.

Dora Stratou teateret

Åpning av konferansen

Åpningsseremonien var lagt til Dora Stratou teateret, en utendørs amfiscene like ved hovedadkomsten til Akropolis. For noen av oss ble det varmt i solsteiken, og en viss ergrelse over at solfaktor 15 lå igjen på hotellrommet. Men det ble en mangfoldig ettermiddag med taler, foredrag, musikk og bespisning.

4 fra NFFT-styret
Kristin S. Breda, Halvor De Flon,
Kristin H. Dahl og Henriette C. Alsing

EFTA`s leder, Maria Borcsa, sier under åpningen at mye har skjedd siden hun ble valgt til president for 3 år siden i Istanbul. «Det synes som vår verden har forandret seg enormt siden da, ikke bare Tyrkia, men hele Europa har gjennomgått store forandringer med terrorisme, flyktningstrømmen og den pågående sosiale-, politiske- og økonomiske krisen, så vel som den økende makten til politiske partier på høyrevingen».

Hun snakker om Europa, ikke som noe du oppdager, men Europa som «et oppdrag» - som lages, bygges og skapes kontinuerlig og som er verdt å kjempe for.

Hvordan kan vi handle systemisk på ulike nivåer i samfunnet, spør Borcsa og kommer inn på pilarene som har guidet arrangørene i planleggingen av innhold og struktur for konferansen; POLIS, LOGOS, ETHOS og TECHNE.

"Gjør det riktige på riktig måte, i en bestemt kontekst med en bestemt person».
«Dette er i kjernen av vår terapeutiske praksis». Det er hva Aristoteles kalte handlingsklokskap.

«Reflekterende kor»

Etter innledning og taler ble scenen bekledd av et «reflekterende kor» bestående av representanter fra ulike europeiske land. Som i et «antikkens teater», kledd i sort og hvitt, var de invitert til å bringe med seg stemmene fra innbyggerne i sine respektive hjemland:

«Gjennom deres daglige kontakt med menneskers gleder og sorger, hva bringer dere med fra deres hjemland, av utfordringer, av bekymringer, av verdier, tros-systemer og behov?» var spørsmålet:

Her er et lite utdrag fra korets gjensvar:

«Gå ut! Åpne ditt hjerte, til det som er nytt og det som er annerledes».

«Vi er redde for forandringene i verden. Vi ønsker å høre til, med verdighet, uten å føle oss fanget, med følsomhet»

«Hva er de personlige og sosiale kvalitetene vi trenger å utvikle, så vi kan møte og håndtere usikkerheten?»

«Jeg kommer fra Spania... og jeg tror på et Europa der unge mennesker kan flytte til andre land, ikke fordi de må, men fordi de vil»

«Vår bekymring er hjemløshet og hvordan mennesker, selv med gode jobber, ikke kan flytte ut...»

«Min bekymring er integrasjonen av migranter»

«Jeg kjemper for å overleve istedenfor å leve»

«Jeg kommer fra Storbritannia og dere vet det ene ordet jeg kommer til å bruke nå: Brexit... og det sjokket dette har forårsaket for mange mennesker i landet, og for Europa ...

Norge var representert av Hans Christian Michaelsen som avsluttet hele seansen på en fremragende måte med diktet «Den draumen» av Olav H. Hauge, oversatt til engelsk av Robert Bly.

It's the Dream

***It's that dream that we carry with us
that something wonderful will happen,
that it has to happen,
that time will open,
that the heart will open,
that doors will open,
that the mountains will open,
that wells will leap up,
that the dream will open,
that one morning we'll slip in
to a harbor that we've never known.***

«Tatt av vinden»

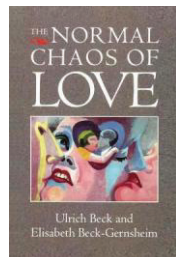
- og «Lost in translation»

Noen utfordringer hører med til så store konferanser. Under åpningen sto det to foredragsholdere på programmet. 70 år gamle Elisabeth Beck-Gernsheim var noe skrøpelig til beins og måtte derfor sitte mens hun snakket. Om det var gudene som ville gjøre henne et puss eller ei, så strevde hun til tider med å holde på manuset, som stadige vindkast truet med å bringe med seg opp til Akropolis høyder.

Stafettpinnen ble gitt videre til Franskmannen Jean-Claude Kaufmann, som fremsto som en humoristisk og veltalende fyr. Men for oss med skolefransken som et vagt minne fra gymnastiden måtte vi ty til høretelefoner, med en heseblesende tolk på «gresk-engelsk» på øret. Viktige poeng ble nok borte i oversettelsen (i hvert fall for undertegnede), og naturlig nok forsvant humoren også på veien ... Men uansett, her er en smakebit... fra begge disse:

Elisabeth Beck-Gersheim

er professor i sosiologi ved universitetet i Frankfurt. Hun er også gjesteprofessor ved NTNU i Trondheim (Institutt for sosiologi og statsvitenskap). Beck-Gersheim har skrevet om en rekke sosiologiske temaer, som migrasjon og etnisitet, kjærlighet, medisin og helse, familieliv og arbeidsliv. En av hennes mest kjente bøker, «The Normal Chaos of Love», har hun skrevet sammen med sin nå avdøde ektemann, sosiologen Ulrich Beck.

Beck-Gersheim sitt foredrag hadde tittelen: **“Love across borders:**

Why a subject for family Therapy?»

Hennes hovedanliggende var å rette søke-lyset på tiden vi lever i, med økt globalisering og migrasjon, med andre ord mennesker som av ulike grunner forflytter seg på tvers av landegrenser.

Dette fører naturlig nok til at personer med et mangfold av bakgrunner kommer i kontakt med hverandre, sier hun. Vennskap utvikles. Noen blir kjærester, og noen etablerer familier. Dermed møter vi par som kommer til parterapi eller familierapi med en rekke ulike identitetsmarkører, som hudfarge, religion, nasjonalitet, etc. «I dag er det flere par med mang-

foldige bakgrunner enn før. Én kan være hvit og én svart. Én jødisk og én katolikk. Én tyrkisk og den andre tysk». Med denne type nye klienter må man forholde seg til nye temaer og nye utfordringer. Ikke minst de interkulturelle, sier Beck-Gersheim. De relasjonelle vanskene som virker innlysende ved første blick viser seg gjerne å være mer komplekse enn først antatt, mener hun.

Beck-Gersheim kommer inn på betydningen av ulike kulturelle tradisjoner. Eksempelvis kan én type adferd sees på som korrekt i én gruppe og ukorrekt (støtende, kriminell, etc.) i en annen.

Kontakten mellom forskjellige tradisjoner kan på den ene siden skape mer toleranse og åpenhet, men på den andre siden konflikt og kulturkollisjoner.

Et annet eksempel er ulike ideer om familie-solidaritet, noe som også kan skape konflikt innad i parforhold. «Hvem regnes som «familie?» Det kan være ulike definisjoner av hva og hvem som er «familie». «Hvem har rett og krav på din støtte?» «Hvor mye?» «Hvem skal prioriteres?» Her kan det være ulikheter i vestlige og ikke vestlige samfunn. I noen kulturer kommer respekten for de eldre foran parforholdet. Det kan være andre forventninger i mer kollektivistiske samfunn versus mer individualistiske samfunn. Dermed kan det oppstå en kamp hos par som er fanget mellom ulike kulturelle tradisjoner, og som prøver å navigere mellom disse, sier Beck-Gersheim. Det kan være motsetninger mellom muslimsk-religiøse lover og jødisk-religiøse lover. Eller mellom mexicansk matlaging og mer tyske mattradisjoner. Eller mellom libanesiske definisjoner av hva som er passende oppførsel og russiske definisjoner.

Slike historier virker gjerne kjente, men blir ofte fortalt på forenklete måter, mener Beck-Gersheim.

Hun kommer videre inn på kosmopolitisk teori, som har som grunnleggende idé at vi alle er innbyggere, ikke bare tilknyttet vårt lokale hjemsted, men også som innbyggere i verden og dermed ansvarlige for hele verden. Kosmopolitisme viser til et globalt

menneskelig felleskap der alle er forbundet på ulike måter, men samtidig adskilt på andre. Kategorier som «nasjonalitet» kan miste sin mening på grunn av transformasjonen som skjer i mange land grunnet migrasjon. Kategoriene blir misledende da de tilsier en stabilitet som ikke finnes.

Innad i en og samme familie skjer det også bevegelse. En far kan være moderat praktiserende religiøs, hvor hans kone ikke er religiøs i det hele tatt, mens sønnen er radikalisert. Røtter og tradisjoner fra en annen kultur enn den man bor i kan dyrkes og holdes i hevd. Ingredienser fra mange tradisjoner blandes sammen. Påvirkning fra tv og internett har også sin innvirkning på identitet, påpeker Beck-Gersheim. Det samme har livssykluser med hendelser som fødsler og død.

En av utfordringene som følger av denne kompleksiteten er at det er vanskelig å lese ut fra de nasjonale statistikkene hvorvidt det er en økt risiko for disse parene mht. å splitte opp. Statistikken fanger ikke opp alle fordi ikke alle ekteskap er registrerte i det landet paret bor. De kan for eksempel ha registrert ekteskapet i den enes hjemland. I dag er folk mer i bevegelse enn før. De krysser grenser og lever transnasjonalt.

En annen utfordring er koblingen mellom nasjonalitet og kultur. Før var det mer sammenheng mellom nasjonalitet, språk, tradisjoner, og fødested. Migrasjon har ført til noe annet. Vi finner kombinasjoner av tradisjoner som ikke passer inn i kategoriene. Nasjonale statistikker kan ikke svare for skilsmissetallene og klarer ikke fange den nye virkeligheten. Dette fordi folk beveger seg mellom kategorier.

Avslutningsvis kommer Beck-Gersheim med noen anbefalinger til oss familieterapeuter som møter multikulturelle par.

«Vi tenker lett at kulturelle forskjeller er årsaken til vanskene, men vi må ikke glemme at livene til disse parene består av noe mer enn kulturelle forskjeller alene». Hun nevner diskriminering, arbeidsledighet, traumer, og andre ytre faktorer som virker inn. «Vi må se veldig nærme på om pro-

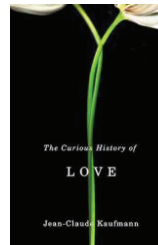
blemene handler om kulturelle forskjeller eller om det dreier seg om dimensjoner av ulike erfaringer». Hun sier videre at det er viktig å ta høyde for kompleksiteten i et mangfold av identitetsmarkører.

«Vi glemmer lett de som ikke kommer til terapi, at kulturelle forskjeller ikke alltid er grobunn for misforståelser eller konflikter, men at de tvert imot kan være positive, stimulerende, og berikende».

Jean-Claude Kaufmann er sosiolog ved Universitetet i Paris V Sorbonne og forskningsdirektør ved CNRS i Paris.

En av hans bøker; *The Curious History of Love* (2011) finnes i engelsk utgave.

Tittelen på hans fremlegg var **“When the couple goes wrong. The cry of women and the silence of men”.**

Kaufmann snakker om utviklingen i parforhold, der alt i starten gjerne er «magisk», og hvordan den felles identiteten og kulturen i forholdet påvirkes og endres mellom partene. Han mener det skjer en slags transformasjon der paret utvikler seg sammen og tar opp i seg aspekter av den andre. Eksempelvis kan det skje en utvidelse av repertoar mht til hva slags mat man spiser. Når man diskuterer og snakker sammen oppstår det en slags konsensus, for eksempel når det gjelder hvor man skal dra på ferie eller at man snakker nedsettende om sine venner. Temaer der man senser uenighet, for eksempel om politikk, fører ofte til at man unngår å snakke om det. Den felles kulturen i parforholdet bekreftes og støttes lojalt fra begge side.

Etter noen år kan man ikke unngå at det etableres visse rutiner i parforholdet med den hensikt å gjøre tilværelsen enklere. Heller ikke kan man unngå at den enkelte

til tider går inn i en slags regressiv adferd, som å ta på seg kosebuksa og forsvinne ned i sofaen foran et totalt uinteressant tv-program. Dette er uunngåelig og utgjør ikke noen trussel så lenge der er andre øyeblikk i parforholdet basert på oppmerksomhet til den andre og gjensidighet. Så sant det finnes en slags grunnleggende moralsk kontrakt basert på gjensidig tillit og respekt for partneren, en elementær godhet, som Kaufmann kaller parets «gylne regel», er parforholdet på skinner. Men når denne «kontrakten» brytes, endrer parforholdet seg raskt til sin motsetning og transformeres til en «helvetesmaskin» av gjensidig ødeleggelse. Kvinner drømmer om å unnsnippe, men klarer ikke å bestemme seg og havner lett i en klagerrolle, mens mennene trekker seg tilbake i stillhet og desperat holder fast ved det som er igjen av parforholdet, hevder Kaufmann.

Kaufmann mener det vi som terapeuter som må hjelpe til med er å gjeninnføre parets «gylne regel», det vil si styrke kontrakten som bekrefter lojalitetsbåndene mellom partnerne.

Og så ble det kveld ...

Maria Farantouri

Åpningen ble avsluttet med en minikoncert med den anerkjente greske sangerinnen **Maria Farantouri**. Hun har samarbeidet med både Mikis Theodorakis og Vangelis og har flere plateutgivelser bak seg. Flere av sangene hun fremførte denne kvelden var av Theodorakis.

De fleste bildene fra konferansen i Athen er tatt av henholdsvis Jarle Svardal og Joe Sowerby – NFFT. Andre er hentet fra www

Kvelden fortsatte med fingermat, vin og mingling i det mørker falt på. Foran oss lå dager med et innholdsrikt faglig program, men også anledning til å være turist i Athens gater. Trafikkbildet i byen er mildt sagt kaotisk, men kommer du deg trygt over gatene byr Athen på mange perler. Shoppingstrøket i Kolonnaki (litt som Grünerløkka), turistområdet Plaka, ved Akropolis, med sine trange gater og sjarmerende spisesteder, bydelen Monastiraki med mange markeder (blant annet et helt område med antikviteter) og handlegaten Ermou, som strekker seg fra Syntagma, like ved parlamentsbygningen og gjennom bydelene Plaka og Monastiraki.

- Og ja, det ble både gyros, souvlaki, moussaka og gresk salat, under et veldig hyggelig opphold i «sivilisasjonens vugge».

For Metaforumredaksjonen:
jarle.svardal@gmail.com

Flere inntrykk og opplevelser fra Athen følger her:

Fra EFTA - Athen 2016:

WORKSHOP

med Eileen Doyle Crane, J.D., Julia H. Jones, M.S Candidate & D. Russell Crane, PhD

The regulation of family therapists around the world

Gjengitt av Lennart Lorås

Workshopen tok utgangspunkt Julia H. Jones master-prosjekt. Prosjektet har til hensikt å identifisere hvordan retten til å drive familierapeutisk arbeid er regulert over hele verden. Veileder for prosjektet og med-presenterer er den anerkjente forskeren Russell Crane og hans kone Eileen. Prosjektet er svært relevant for den norske konteksten da spørsmålet om sertifiseringsordninger er et tilbakevendende tema blant norsk forening for familierapis medlemmer og i det familierapeutiske miljøet for øvrig.

Deres forskning identifiserte at det eksisterer fire ulike måter ifht. hvordan de ulike landene (i skrivende stund er 31 land inkludert) regulerer/ikke regulerer familierapi og annen terapeutisk virksomhet. Kun 9 av de 31 inkluderte landene hadde egne reguleringer for familierapi. De fire ulike måtene å regulere den terapeutiske virksomheten på er:

- lisensiering
- kreditering
- kombinasjon av lisensiering og kreditering
- ingen regulering

Med lisensiering menes det at for å kunne bruke en spesiell yrkestittel så må man ha en formell lisens. Denne lisensen gir personer tillatelse til å utøve og benevne seg med denne lisensierte yrkestittelen (f.eks. familierapeut). Lisensiering av yrkesutøvelse er ment for å beskytte helse og tryggheten til menneskene som søker hjelp. Landene som har lisensiering av terapeutisk virksomhet er: Argentina, Brasil, Canada, Egypt, India, Iran, Italia, Mexico, Filipinene, Sør Afrika, Sør Korea og USA,

Kreditering er et sertifikat som utstedes på bakgrunn av ulike vilkår, men ofte på bakgrunn av en spesifikk dokumentert kompetanse sammen med landets relevante lovverk for terapeutisk utøvelse. Land med krediteringsordninger er: Kina, Danmark, Frankrike, Japan, Malaysia, Nederland, Russland og Stor-Britannia. Kun Australia og Tyskland hadde en kombinasjon av lisensiering og kreditering.

Landene som ikke har noen regulering for familierapi eller annen terapeutisk virksomhet er Norge, Kenya, Nigeria, Pakistan, Marokko, Libanon, Vest-Afrika, Tyrkia og Karibia.

Til diskusjonen om hvorvidt sertifiserings-/krediterings-ordninger for familierapi er noe som bør innføres i Norge hevder workshopholderne at hovedansvaret for slike ordninger bør ligge hos utdanningssystemene i samarbeid med premissleverandører som Helsedirektoratet og lignende. De hevdet i den anledning at evnen til også å kunne gjennomføre diagnostiske vurderinger bør være en av flere grunnleggende ferdigheter, dersom familierapi skal bli vurdert av premissleverandørene som en relevant terapeutisk tilnærming.

Lennart.lorås@nfft.no

EFTA – Athen 2016:

Foredrag med Barry Schwartz

«Den rette måten å gjøre det riktige»

Gjengitt av Jarle Svardal

Barry Schwartz er professor i psykologi ved Swarthmore College i Pennsylvania, USA. Han er forfatter av en rekke bøker og artikler. Mye er publisert i New York Times og andre kjente aviser og tidsskrifter. En av bøkene skrev han sammen med Ken Sharpe, med tittelen “Practical Wisdom: The Right Way to do The Right Thing”. Som også var overskriften på hans foredrag foran en fullsatt plenumsal på Divani Caravel hotel.

I vår moderne, byråkratisk verden er det fristende å ty til detaljerte regler og eksplisitt prøve å påvirke innbyggerne til å gjøre det rette. I dette foredraget ville Schwartz demonstrere at slike tiltak er dømt til å mislykkes på de fleste områder i livet. Dette fordi variasjonen i kontekst og hos det enkelte individ ofte krever unike løsninger på unike problemer.

Ingen steder er dette mer sant enn når det gjelder å håndtere dynamikken i familier. «Skal familieterapeuter være hjelpsomme må de utvise klokskap og være i stand til å improvisere, lære av feil, ha innlevelse, og lytte». Praktisk kunnskap og vilje til å gjøre det rette, og ferdig-heter til å finne ut hva som er riktig, er avgjørende, mener Schwartz.

Regler svekker utviklingen av de nødvendige ferdighetene, og undergraver det som skal gi næring til den nødvendige viljen. Jo mer vi er avhengige av verktøy som disse (reglene), jo lenger kommer vi bort fra det vi virkelig trenger.

Når noe går galt i samfunnet ropes det gjerne på bedre og et mer detaljert regelverk. Schwartz mener at det vi trenger er en spesifikk type dyd, den som Aristoteles kalte handlingsklokskap.

«**Hvorfor trenger vi klokskap?**» spør han og kommer med et eksempel fra helsevesenet der en lege skulle informere sin pasient om prognosen som tilsa at hun trolig ville være død innen to år. På den ene siden er det medisinsk-etiske retningslinjer og generelle prinsipper ved sykehuset som tilsier at han skal fortelle sannheten og være ærlig med pasienten. «På den andre siden er det mange måter å fortelle sannheten på. Og det er mange ulike sannheter.» Shwartz mener legens tilnærming til denne samtalen vil ha betydning for hvordan de neste årene for pasienten enten vil bli fylt med håpløshet og motløshet, eller om hun vil få styrke til å gå gjennom en tøff behandling i tiden som kommer.

Et annet eksempel er fra rettsvesenet og en dommer i Philadelphia. En svart ung mann hadde ranet en taxisjåfør for 50 dollar med en lekepistol. Det var hans første tiltale. Mannen hadde droppet ut av skolen som ungdom for å gifte seg med sin gravide kjæreste. Han jobbet og tjente penger for å forsørge sin lille familie og slik at datteren ble sikret skolegang. Mannen ble etter hvert arbeidsløs og hadde en kveld fått litt for mye å drikke og begikk dette ranet.

Professor Barry Schwartz

PRACTICAL WISDOM

The Right Way to Do the Right Thing

Barry Schwartz

”Regler svekker utviklingen av de nødvendige ferdighetene, og undergraver det som skal gi næring til den nødvendige viljen”

Det var ingen tvil om skyldspørsmålet, men hva skulle dommen være? Aktor ville ha 5 års fengsel for bevæpnet ran.

Dommeren valgte imidlertid å se bort fra regler og føringer fra tilsvarende saker og bestemte seg for å dømme mannen til elleve og en halv måned, men med tillatelse til å jobbe på utsiden av fengselet på dagtid. Dette så han kunne fortsette å støtte sin familie økonomisk.

«Å være ærlig er en god regel, men den gjør ikke jobben». Respekt for andres autonomi er også en god regel, sier Schwartz. «Vær rettferdig er en annen. Men hva betyr det? At alle skal behandles likt? Eller betyr det at en lærer skal gi hver elev det den trenger? Og av den grunn å behandle hvert barn forskjellig?»

”At regler forteller oss hva som er riktig å gjøre er en ren fantasi”

At regler forteller oss hva som er riktig å gjøre er en ren fantasi, hevder Schwartz. *Regler handler ikke om dømmekraft, men er ment å være et supplement til dømmekraft og klokskap.* Viljen til å gjøre det rette. Men i tillegg trenger vi evnen til å finne ut av hva det betyr å gjøre «dette rette» og hva som kreves. «Det vil ikke reglene forteller oss sier Aristoteles. Han snakket om praktisk kunnskap i det daglige. Du må vite når du skal bøye reglene, ifølge Aristoteles».

Hva er klokskap? Spør Schwartz. «Det er å vite når og hvordan gjøre unntak fra enhver regel». En klok person vet hvordan å improvisere, og han trekker analogien til jazz. «Vi trenger regler for å komme i gang, men vi trenger improvisasjon for å få det resultatet en gitt situasjon krever». En klok person vet at ulike situasjoner krever ulike responser. «Hun vet ikke bare *når* hun skal være ærlig, men *hvordan* være ærlig. Ikke bare *når* å være snill, men *hvordan* å være snill».

Du må også forstå den andres indre verden, sier Schwartz. Kloge mennesker må være i stand til å ha innlevelse, en vesentlig ingrediens i handlingsklokskap. Og til slutt, en klok person er en erfaren person, som bruker disse ferdighetene til andres beste og ikke for egen del.

Så hva er relevansen til familieterapi? Schwartz ramser opp flere aspekter: «Naming and framing the problem». Sortere mellom viktige og mindre viktige temaer. Vite når du skal snakke og når du skal lytte. Se begrensningene som ligger i kategorisering og klassifisering (eks. diagnoser). «Når du putter personer inn i diagnostiske kategorier kan du ikke behandle ett problem uten å bekymre deg for hva alle de andre problemene handler om».

Avslutningsvis kommer Schwartz inn på linken mellom klokskap, godt arbeid, gode relasjoner og lykke.

Klokskap i arbeid gir godt arbeid, mener han. Gir du folk muligheten til å utvikle og bruke sin klokskap i sitt arbeid gir du dem mulighet til å gjøre godt arbeid. Man vil kjenne en tilfredsstillelse i det man gjør. *Enhver som føler seg fanget i et byråkratisk system, der hendene for det meste er bundet og man ikke får muligheter til å bruke egne evner, vet hvordan det kjennes.*

Kloge personer har også relasjoner som varer. For å være lykkelig trenger du meningsfullt arbeid og nære relasjoner - og du trenger praktisk klokskap for å utvikle gode relasjoner og godt arbeid, avslutter Schwartz.

jarle.svardal@gmail.com

Fra EFTA – Athen 2016:

Workshop med Lennart Lorås:

”The map of competences in systemic therapy”

Lennart Lorås disputerte tidligere denne høsten med sin doktoravhandling, ”The map of competences in systemic therapy” ved Tavistock Clinic/East London University i London. Lennarts workshoppresentasjon tok utgangspunkt i dette arbeidet.

Det overordnede målet med forskningsprosjektet var å utvikle en detaljert og praksisbasert oversikt over de ulike kompetansene en systemisk terapeut i barne- og ungdomspsykiatrien (BUP) skal mestre i arbeid med akse 5 problematikk. Akse fem er en egen kategori i ICD-10 diagnosesystemet og omhandler familiære og psykososiale forhold, som er vurdert å være av betydning for barnets fungering.

Som en del av dette arbeidet gjennomførte Lorås 12 intervjuer med erfarne systemiske terapeuter, feltobservasjoner av terapeutenes praksis, samt tematisk analyse av Helsedirektoratets veileder for poliklinikker for barn og unge. Grounded Theory ble brukt som analysemetode.

Resultatet av analysen identifiserte 6 overordnede kategorier. Kategori 1 omhandler de kravene som Helsedirektoratet stiller til all terapeutisk behandling i BUP systemet, og som terapeuter i BUP ikke kan velge å unnlate å forholde seg til. De øvrige kravene (funn 2-6) omhandler spesifikke systemiske kompetanseområder som er relevante i arbeid med akse 5 problematikk:

1. Rettslige bindende krav
2. Etisk og kontekstuell bevissthet i systemisk behandling,
3. Den systemiske terapeuts holdning
4. Den terapeutiske prosessen
5. Terapeutisk praksis
6. Tids spesifikke terapeutiske elementer

Alle seks overnevnte kompetanser har flere ”underkategorier” som presenterer hvordan kompetansene kan omsettes til praktiske ferdigheter. Denne oversikten er i avhandlingen kalt: ”The Map of Competences”.

The ”Map of Competences” har til hensikt å være et praktisk verktøy for klinisk veiledning, praksis, samt utdanning og opplæring i systemisk praksis. Et overordnet mål for Lorås sitt forskningsprosjekt ble beskrevet å legge til rette for en ”brobyggende prosess ” mellom barne- og ungdomspsykiatrien og hva Lorås beskrev som ”post-systemiske ideer”.

Avhandlingen i sin helhet kan leses på forskningssidene til www.nfft.no
Legges ut i løpet av desember 2016.

Kristin H. Dahl: kristin.dahl@nfft.no
Styremedlem i NFFT:

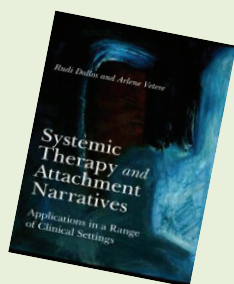

Bilde fra web

Arlene Vetere - Athen 2016

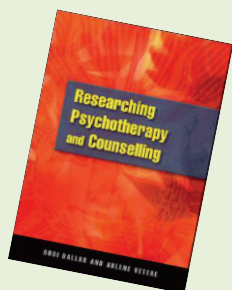
Et utvalg nyere litteratur

Systemic Therapy and Attachment Narratives: Applications in a Range of Clinical Settings (2009)
Arlene Vetere

Working Systemically with Families: Formulation, Intervention and Evaluation (2003)
Rudi Dallos, Arlene Vetere

Researching Psychotherapy and Counselling (2005) Rudi Dallos, Arlene Vetere

Fra EFTA-konferansen - Athen 2016:

”Pre-Conference Workshop” med Arlene Vetere

ved Henriette C. Alsing

Arlene Vetere er britisk psykolog, systemisk psykoterapeut og systemisk veileder. Professor ved VID (tidl. Diakonhjemmet Høgskole, Oslo), gjesteprofessor ved Università degli Studi, Bergamo, Italia og tilknyttet professor ved Malta universitet. EFTA president 2004-2010.

Avsnittet over kan ta pusten fra de fleste, og få en til å rette seg opp, i forkant av møtet med multiprofessor Vetere. Desto mer befriende var det å møte henne, og delta på hennes workshop, en formiddag i forkant av EFTA kongressåpning i Athen noen få timer senere. Hennes behagelige form og væremåte inspirerte til lytting og ønske om fordypning, og gjorde hendelser fra eget liv relevante. Vi delte ikke disse i plenum, men stemningen tydet på konsentrasjon og ettertanker i salen. Selve denne *salen* bidro nok også, dust farget og opplyst, med vakre kunstgjenstander hvor enn man hvilte blikket, stille og sval.

Vi (tre fra styret i NFFT: Kristin Breda, Joe Sowerby og jeg – og ca 30 andre fra forskjellige land) befant oss i ”The Ionic Center”, et kultursenter i den gamle bydelen Plaka, mellom Syntagmaplassen og Akropolis.

Det var fem slike ”pre-work-shops” denne formiddagen, og ikke så lett å velge mellom disse – nokså betegnende for hele kongressen, som besto av over 300 presentasjoner.

Denne het:

SYSTEMISK PRAKSIS OG TILKNYTNINGSNARRATIVER

Både Rudi Dallos’ og Arlene Veteres navn sto oppført på det første bildet som ble vist under foredraget til Vetere. De to har skrevet flere bøker sammen om bl.a. kombinasjonen av systemisk teori og tilknytningsteori. Hensikten er ikke å skape en ny modell, eller å hisse til konkurranse mellom teorier – heller å integrere ulike perspektiver, forklarte hun. Allerede innledningsvis fremhevet hun Bowlby, og hans bok ”A Secure Base” fra 1973, og kalte ham ”den første britiske familierapeut”.

Likeledes nevnte hun boken til Byng-Hall, ”Rewriting Family Scripts” (1996), Gottmanns ”The Silence of Trust” (2011), Pat Crittendens arbeider med ulike tilknytnings-stiler, og sin egen og Dallos bok fra 2009, ”Systemic Therapy and Attachment Narratives: Applications in a Range of Clinical Settings”

Med slike referanser ble skissen tegnet over det teoretiske landskapet vi ble ført inn i. Én kombinasjon av systemisk tenkning og tilknytningsteori tar utgangspunkt i det klassiske eksperimentet til Ainsworth, hvor barns tilknytning måles i en laboratoriumsituasjon, bl. a. når en person barnet kjenner godt erstattes av en fremmed i noen minutter. Forslaget er å erstatte dyadene (i eksperimentet) med triader; barn og begge foreldre, tre voksne søsken, osv. Likeledes å utforske ulike forhold, selv om menneskene som forholdet består eller besto av, ikke er tilstede.

Vetere nevner "The Adult Attachment Interview", men presiserer at det er et forskningsintervju, ikke laget til klinisk bruk. Det er svært omfattende, f.eks. kartlegger det fem ulike hukommelsesformer, som igjen involverer enten høyre eller venstre hjernehalvdel, eller begge hemisfærer.

Men selv om man ikke følger intervjuguiden, kan spørsmål hentet derfra hjelpe en til å få tak i tidlige tilknytningsminner. Disse kan gi bedre forståelse av egne reaksjoner i de forholdene man er i pr i dag.

Dermed kan man møte andre på en mer konstruktiv måte. Hensikten med terapi er iflg. Vetere å få tak i flere måter å reagere på, altså å utvide menneskers relasjonelle handlingsrom, slik jeg forstår henne. *Hva man gjør kobles til hvordan man føler og tenker om det man gjør.*

Gjennom hele formiddagen med Vetere var hun raus med gode illustrasjoner fra eget liv og klinisk praksis, som gjorde det hele levende, nært og begripelig for oss. For eksempel snakket hun om at man gjerne vil gi sine barn en bedre oppvekst enn man selv hadde. Hun fortalte om sin egen mor, som kom inn på pikerommet hennes og tilbød kaffe hvert femte minutt, da Arlene hadde en kjæreste på rommet. Dette ga henne en følelse av morens mistillit. Da hun selv ble mor til en tenåringsgutt, som hadde med en kjæreste på rommet sitt, lot hun derfor det unge paret

være i fred. Hensikten var å signalisere at hun stolte på dem - men det førte til at sønnens kjæreste trodde at moren hans ikke likte henne!

Et klinisk eksempel gjaldt en kronisk suicidal kvinne, som hadde vært innlagt på psykiatrisk avdeling i seks år, for bare å bli verre, da Vetere fikk kvinnen henvist, på ektefellens samtykke. Vegringstilstanden hadde ført til at hun satt stum i en rullestol, foroverlent, uten blikkontakt med noen. Først ved å få tak i kvinnens egen tilknytningshistorikk fra tidlig barndom, kunne man jobbe med hvordan denne virket inn på både kvinnen og parforholdet. Fem års parterapi startet med at kvinnen satt seg opp i stolen og så rett på Arlene Vetere, og signaliserte ja-takk, da hun spurte om de ville ha en ny avtale, etter den første konsultasjonen, hvor tidlige tilknytningserfaringer så vidt var blitt berørt. Det handler om å finne nye veier i terapi; ikke bli værende i de strategiene man måtte finne da livet var utrygt, forklarer Vetere, som gir oss sentrale spørsmål til klienters oppvekst: "Hvordan ble du sett?", "Hvordan ble du møtt?", og "Hvordan ble du trøstet som barn?" – eller det helt åpne: "Hva skjedde?".

Tilknytningssystemet trigges av fare

En trussel om å bli avvist eller forlatt utløser samme fysiologiske respons som ved reell avvisning. Man går derfor raskt i forsvar, ofte i sinne. Ved aktivering av faresignaler for tilknytningssystemet bør man forsøke å beholde roen, slik at man kan lytte til det den andre sier (i sinne). Reparasjoner og gjenforening – å lindre smerten - er iflg. Vetere helt essensielt, og viktigere å lære, enn å unngå krangel. Ellers vil kilden til konflikter og avstand vare ved, og et gjentakende (destruktivt) samspillsmønster bestå.

Arlene Veteres daglige arbeid på et volds-senter nevnes i denne forbindelse, med et barneperspektiv, når hun reiser problemstillingen: hvordan står frykten for nye voldsepisoder i veien for barnets tilknyt-

ning? I arbeid med foreldrene på senteret kan hun bringe inn både håp og muligheter ved å stille spørsmål som: Når din datter vokser opp, hva tror du hun har lært om å passe på seg selv?”.

Vetere nevner ”still faces videos”; opptak av små barns reaksjoner når deres mor (under instruksjon i eksperiment) blir helt uttrykksløs og ikke-kontaktbar for barnet over flere minutter. Ved studier av forsamlinger som ser slike opptak, er man blitt oppmerksom på at tilskuerne ubevisst stopper å puste helt til mor blir normal igjen. Tilsvarende kan terapeuter registrere sin egen pust; når den holdes, er det informasjon til oss om at klienten opplever noe vondt eller vanskelig.

Uten å være for privat, forteller hun hvordan det påvirket henne med ”a still face”, under krangelene hun og hennes avdøde ektemann gjennom 23 år kunne ha. Hun kunne si til ham at han hadde såret henne, og hans respons ble et ”still face”. Dette ga full aktivering hos Arlene – som ikke ble nysgjerrig på mannen sin, men bare sint og frustrert. Det som viste seg med tiden, var at mannen følte seg veldig truet av hennes utsagn om å bli såret. Hans frykt for avvisning følte som en trussel om at kjærligheten mellom dem døde, og dette gjorde ham helt uttrykksløs. Slik stopper informasjonsprosessen helt opp; man blir så opptatt av sine egne følelser at man ikke ser den andre.

Et råd til slutt: *Det kan være viktig å gjøre noe helt annerledes i familien, og se hvilken effekt det har. Slik kan det skapes nye narrativer.*

henriette.alsing@gmail.com

Henriette C. Alsing i Athen, her sammen med Metaforums utsendte: Jarle Svoldal.

HEDERENDE SEREMONI:

Under EFTA-konferansen, etter det faglige programmet torsdagen, fant det sted en prisutdeling, der flere fremtredende familierapeuter ble hedret, bl.a. disse to fra nordlige trakter:

Per Jensen (Norge) fikk pris for sitt arbeid med forskning og systemisk praksis gjennom 26 år – overrakt av Maria Borcsa.

Jaakko Seikkula (Finland) mottok tilsvarende pris, overrakt av Hans Christian Michaelsen (som også hadde flere ledende og faglige oppdrag under kongressen).

*

NORGE I ATHEN

Redaksjonen har fått oppgitt følgende nordmenn som hadde faglige innslag under kongressen i Athen - utover de som er presentert i dette nummeret:

**Einar Ægenes - BUP Rikshospitalet
Hans Christian Michaelsen - VID
Charlotte Busuttill, Ayela Abela og Per Jensen - VID
Hilde Opstvedt - Modum bad
Terje Tilden - Modum bad
Anna Margrete Flåm - Univ. Tromsø.**

Noen av disse vil bli presentert i neste nr. av Metaforum – alt ettersom hva vi får inn fra deltagerene. Send gjerne bidrag til oss.

Red.

NFFT og Europa

Av Hans Christian Michaelsen, styremedlem i EFTA-NFTO

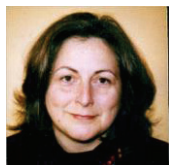
EFTA-konferansen som arrangeres hvert 3. år, har til hensikt å samle Europa til utveksling og inspirasjon. Men mer enn det: systemisk interesserte praktikere og familierapeuter lever under ulike kår, opplever ulike utfordringer og videreutvikler sine praksiser og forskning. For å holde faget vårt levende og møte verden i endring, er det nødvendig å være del av et større fellesskap enn vårt eget.

Konferansen i Athen hadde tittelen «*Origins and Originality in Family Therapy and Systemic Practice*». Det ble et mangfold av møter med et mangfold av virkeligheter, men med en nærværende gjennomgangstone: hvordan kriser rammer mennesker og relasjoner, og hvordan dette skaper både ensomhet og solidaritet.

Det som gjorde sterkt inntrykk på meg, var møtene mellom nord og sør, øst og vest. Konferansen var blitt flyttet fra Amsterdam til Athen, bl.a. for å holde kostnadene nede, og for å sikre et mangfold, også med deltakere fra sør- og øst-Europa.

En enorm innsats ble gjort både fra EFTA-styret, under ledelse av Maria Borsca, og ikke minst fra det lokale familierapimiljøet i Hellas med Mina Polemi-Todoulou i spissen, for på kort tid å skape en fullverdig konferanse som var dialogisk, inkluderende og europeisk med lokal koloritt.

Oppslutning fra over 1500 deltakere bar bud om at også symbolkraften i valget av Hellas og Athen, skapte interesse i et bredt

Mina Polemi-Todoulou
leder av ETHOS i Hellas

Europa. Spesielt gledelig var det da at ca. 800 av deltakerne kom fra Hellas og dermed fikk oppleve et europeisk fellesskap. Derimot var deltakere fra Norden savnet. Sjelden har vi opplevd at kolleger fra Sverige, Danmark, Island og Finland omtrent var helt fraværende. Er dette en tilfeldighet, eller er oppmerksomheten på nødvendighet av fellesskap i ferd med å endres?

Disse møtene mellom Nord- og Sør-Europa ble tydelig og bevegende i flere sammenhenger. I en workshop ble deltakerne bedt om å stille seg på en rekke fra å være mest bekymret over situasjonen i de europeiske land til minst bekymret. En av de greske deltakerne sa at det ble en skjellsettende opplevelse. Hun merket at hun stod skulder ved skulder med en mann fra England, et land hun anså for å være langt mer avansert, vellykket, fjernt, uopp-

BILDER FRA AVSLUTNINGEN

Ikke mange nordmenn ble igjen til slutt, men her er en av dem: Einar Egenæs.

nåelig og ubekymret enn Hellas – nærmest seg selv nok. Plutselig opplevde hun at også England var engstelig og redd for fremtiden, at det var sam-følelse, skulder ved skulder. Dette åpnet for en ny dialog om hvordan kriser preger oss, at vi ikke står alene, at vi ikke er så ulike og at de forforståelser vi har om hverandre må revideres på ny og på ny. Ikke minst måtte mine egne ideer om hvordan grekerne har møtt krisene, både sine egne og andres, kraftig nyanseres.

Svært mange av deltakerne fra Hellas, Serbia, Italia og andre sydeuropeiske land var unge og systemisk bevisste, sensitive for sin tilhørighet i Europa og svært opptatt av forskning. Et gledelig og over-raskende antall workshops og framlegg handlet om forskning, og mange innlegg fra klinisk praksis var forskningsbasert.

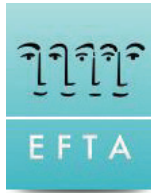
Jeg vil også trekke fram avslutningsplenium.

Vanligvis foregår dette i en stor sal med en mer eller mindre interessant monologisk forelesning og med folk på reisefot hjem fra kongressen. I Athen flyttet konferansen ut, til en skolegård, en barneskole med tegne- og collageutstilling innendørs, og i skolegården satt kongressdeltakerne rundt kafébord og fikk servert drikke mens de i grupper diskuterte ulike tema de kunne slutte seg til; f.eks. utbrenthet som terapeut, maktbegrepet i terapi-rommet, kjønnsaspekter, seksualitet, nye samlivs-former, flyktninger og migrasjon, nye forskjeller som vokser fram.

En oppsummering fra konferansen ble framført som et narrativ av fire deltakere, som et gresk talekor og til akkompagnement av trommer og andre rytmeinstrumenter. Til avslutning klang tonene fra et gresk kor mellom skolegårds-murene, og langt utover dem.

FRA EFTA-NFTO:

EFTA med sine tre kamre (Training Institutes Chamber, Chamber for Individual Members og National Family Therapy Organisations) gjennomgår forandringer.

Demokratisering, effektivisering og transparens er nøkkelord for dette arbeidet. Vi trenger støtte og deltakelse fra alle medlemsland for å få dette til.

Maria Borcsa fra Tyskland har sittet som president i 3 år, og har fylt rollen på en utmerket måte. Nyvalgt president er Rodolfo de Bernart fra Italia, og han er svært opptatt av å skape effektiviserende forandringer. Han er tidligere president for EAP (European Association for Psychotherapy). Det nye styret for NFTO, der NFFT er medlem, ser slik ut:

Leder: Monica Whyte, Irland (gjenvolgt)

Kasserer: Henk Pijnenburg, Nederland (gjenvolgt)

Sekretær: Radmila Vulic Bojovic, Serbia (ny)

Ilona Busa, Latvia (ny)

Julia Hardy, Ungarn (gjenvolgt)

David Amias, England (gjenvolgt)

Hans Christian Michaelsen, Norge (gjenvolgt)

Jeg savner et mer aktivt engasjement for NFTO og EFTA fra de nordiske land, og jeg håper de nordiske land kan styrke sitt eget samarbeid, bl.a. for å øke bevisstheten om at vi er del av et større fellesskap. Vi trenger det for å styrke fagets utvikling, for å utvikle og utvide det systemiske perspektivet og for å høyne fagets legitimitet, bl.a. gjennom forskning.

- Neste styremøte i EFTA (alle 3 kamre) finner sted 20. – 22. januar, og jeg tar gjerne i mot syns-punkter og henvendelser som kan diskuteres der.
- Neste møte for alle medlemmer i NFTO finner sted i Brno, Tsjekkia, 11. – 14. Mai 2017.
- 6. – 9. oktober 2017 arrangerer Training Institutes Chamber (TIC) sitt årlige seminar, - antakelig på Malta.
- Neste EFTA-kongress blir i Rimini, Italia, antakelig 26. – 29. September 2019.

hans.christian.michaelsen@vid.no

Maria Borcsa, EFTA
President 2013-2016 receives flowers for her work

Maria Borcsa welcomes Rodolfo de Bernart as new president of EFTA, Athens October 2016

Bildene her er hentet fra EFTAs hjemmesider.

Og dette var hva vi har fått inn fra

Takk for alle bidrag. Metaforumredaksjonen

Noen flere innslag forventes presentert i neste nummer.

Debattseminar på Litteraturhuset

Arrangør: Mannsforum

DELT BOSTED - BARNETS BESTE?

8. september var det invitert til debattseminar på Litteraturhuset med utgangspunkt i diskusjonene som har pågått i media den senere tiden om delt bosted og hva som er til barnets beste. Særlig har Frode Thuen sine kronikker i Aftenposten (A-magasinet) skapt engasjement og temperatur. NFFT var spesielt invitert og undertegnede stilte opp for Metaforum, med skjerpet penn, for å gi en oppsummering fra evenementet.

Jarle Svardal

Det var Mannsforum som sto bak arrangementet denne kvelden og hadde lagt opp til innlegg fra ulike fagpersoner, deriblant Frode Thuen, samt en påfølgende paneldebatt om temaet. Er delt bosted barnets beste? Hva sier forskningen? Hvordan er norsk rettspraksis? Hvordan ser norsk familierådgivning på pappa? Dette var spørsmålene Mannsforum ville belyse.

Mannsforum er en organisasjon som jobber for likeverd mellom kvinner og menn, og deres viktigste sak er barns rett til å se både mor og far etter et samlivsbrudd.

Mannsforum ble stiftet i 2010 og har i dag 112 betalende medlemmer og ca. 2430 følgere på facebook.

Leder av

Manns forum, Kjetil Thue, innledet med å vise et bilde fra 8. mars-arrangementet i Oslo i år, som han mener er historisk, da det var første gang en mannsorganisasjon deltok. Deres paroler var blant annet; «Samværsnekt er lik omsorgssvikt» og «Delt omsorg gir best psykisk helse».

I sin innledning ønsket Thue å visualisere hva organisasjonen arbeider med, ut fra observasjoner av «Hvordan gutter, fedre og menn har det i samfunnet» og endringer som bør gjøres. Det viktigste i dette er likeverd mellom kvinner og menn, som han mener må ligge i bunnen for alt. «Det skal være likestilling». Noe av det sentrale er barns og fedres rett til å se hverandre også når far og mor ikke bor under samme tak, mener han.

Videre jobber organisasjonen for en mer kjønnsnøytral likestillingslov. «Vi har en likestillingslov i Norge, men den er ikke kjønnsnøytral, og det syns vi egentlig er ganske fantastisk i et land som Norge i 2016». Det er spesifikt det som står i siste ledd i §1 Mannsforum vil ha endret: ... «loven tar særlig sikte på å bedre kvinners stilling» ... Dette mener Thue må strykes.

Et annet viktig område organisasjonen jobber med er det Thue kaller «Rettferdig rettspraksis, ikke bare lov». «Vi er for at barneloven skal gjøres gjeldende i praksis. Vi har en god barnelov i teorien, på papiret og i teksten». Men han hevder at forskrifter og praksis gjør at loven er satt ut av kraft. Han mener praksis må endres slik at hensynet til mor må vike for hva som er bra for barnet.

Forfatter, spesialist i psykiatri og styremedlem i Mannsforum, Dag Furuholmen, oppfatter at det er mindre uenighet enn han trodde om delt bosted når det gjelder barn over 3 år. Hvert fall blant fagfolk ...

Men han hevder at praksis i rettsvesenet uansett tilsier at om du er 3, 7 eller 12, spiller det egentlig liten rolle. «Når det er tvister, så er det er det stort sett mor som får ungene».

Når det gjelder delt bosted for barn mellom 0-3 år er det nok en større faglig uenighet, slik han ser det.

Furuholmen viser til at 25 % av alle barn bor sammen med bare en av foreldrene. I 84 % av tilfellene bor barnet med mor og 16 % med far.« I norsk rettsvesen og i barne- og familievern virker det som morpresumpsjonen lever i beste velgående», sier han. Med morspresumpsjon menes at man regner mor som hovedomsorgsperson for barnet. «Det er altfor mange gutter som vokser opp i familier uten nære og positive, maskuline voksenmodeller».

«13.000 barn er ofre for mors sabotasje av samvær med far». Og det får ingen negative konsekvenser (for mor), sier Furuholmen.

- Det har aldri vært flere som har kranglet i rettsvesen om samvær, fortsetter Furuholmen. I 2014 behandlet norske domstoler 2700 saker og 2600 barn ble avhørt om vold og overgrep. «Dette betyr at anklager, særlig mot fedre, er til stede i mange av sakene». Når det gjelder falske anklager så får det i Norge heller ingen konsekvenser, mener han. Han viser til en engelsk forskningsrapport som finner at ca ¾ av alle mødre som fremsetter falske anklager mot far lider av personlighetsforstyrrelser.

Hva er disse konserverende faktorene som hindrer implementering av ny kunnskap,

spør han. Furuholmen kommer inn på tradisjon, vaner, kjønnsroller, egne tillærte normer, ideologi og livssyn som betydelige faktorer. Men Furuholmen mener at fagfolk også bidrar til denne konserveringen. Han mener det å lytte til ny forskning kommer langt ut i rekken for mange og det å implementere i praksis enda lenger.

Furuholmen tar for seg hvilke råd og føringer som legges til grunn for hva som defineres som «barnets beste ved samlivsbrudd».

Først går han løs på brosjyren fra Bufdir som familievernkontorene lener seg på:

«Bufdir sier at frem til ett års alderen vil barnet først og fremst føle seg trygg med den det er mest sammen med, i de fleste tilfeller mor. De har et særlig behov for fast sovested og man bør utsette samværs-overnattinger til barnet er mellom 2 og 3 år».

Furuholmen sier han har brukt mye tid på å gå gjennom forskning og at han ikke noen steder finner at det er bevist at små barn har særlig behov for fast sovested. Tvert i mot fant han ganske mye forskning som sier at små barn har behov for å opprettholde og viderebygge relasjonen til begge foreldre.

«Det står i brosjyren at det er en samværsordning som vil fungere best om det er gode samarbeidsforhold og tett kontakt mellom foreldrene og barnet er tilstrekkelig modent». «Hvem er det som avgjør det i praksis?» spør Furuholmen. «Det er mor som avgjør dette slik det er nå». Videre viser han til at «Vanlig samværsrett» blir definert som én overnatting i uken og annenhver helg. At man definerer dette som «vanlig» i en offisiell brosjyre, mener han gjør det vanskelig for far å øke antall dager eller netter som barnet er hos han.

Furuholmen er også kritisk til FOSAP sine anbefalinger og henviser til påstanden om at «barn mellom 18 og 36 måneder for det meste bør bo og sove samme sted og ha en hovedomsorgsperson». Furuholmen sier at

begrepet «hovedomsorgsperson» har sin opprinnelse hos Bowlby, som mente at barnet i hovedsak knytter seg til en person, nemlig mor. «Senere forskning har vist at barn begynner sin tilknytning til begge foreldre samtidig og at det er like viktig at de får lov til å utvikle denne tilknytningen til begge», sier han.

Videre kommenterer Furuholmen på det som står om «hyppige og regelmessig samvær over flere timer på dagtid, for eksempel en dag i uken...» og har følgende kommentar: «... og da lurer jeg på, når ble en dag i uken hyppig?» Han mener hele grunntonen i disse brosjyrene er at det er nærmest litt skummelt og risikabelt å ta sjansen på å la små barn overnatte hos far.

Thomas Nordhagen fra Foreningen for sakkyndige psykologer (FOSAP) starter sitt innlegg med å presisere hva som legges i begrepet delt bosted.

«I rettslig forstand snakker vi strengt tatt om delt bosted som det å ha felles beslutningsansvar, ikke bare på de store tingene som gjelder barn, som helse og utdanning, men også på konkrete daglig-dagse forhold som valg av barnehage, valg av skole, osv.» Ofte blander disse begrep-ene seg, og Nordhagen mener vi skiller dårlig mellom «delt omsorg», som vi ofte tenker på som 50/50 løsninger, og «delt bosted». Han oppfatter at Mannsforum snakker mest om samværsordninger og at det er dette han vil forholde seg til i denne anledningen. Men delt bosted er viktig å snakke mer om, sier han, da det øker deltagelsen og muligheten for begge foreldre til å være med og ta viktige dagligdagse beslutninger, enn nåværende ordning, hvor kanskje barnet bor fast hos én - sånn at den barnet bor hos kan ta mange beslutninger på vegne av barnet uten å konsultere den andre forelderen.

Om brosjyren FOSAP har utarbeidet sier Nordhagen at de lagde noen anbefalinger fordi de følte at på feltet som omhandler de minste barna kom det mange spørsmål, og at de savnet noen felles retningslinjer som sakkyndige kunne jobbe ut fra.

Anbefalingene er basert på eksisterende kunnskap om de minste barna. «Selvsagt har det med tilknytning å gjøre», sier Nordhagen. Men også med barnets sosiale og kognitive utvikling. Han mener at barn, særlig spebarn, har behov for en stabil omsorg. «Den enkeltstående prediktoren for dårlig utvikling hos barn er stress og vi ønsker derfor at de samværsordningene som er skal bidra til minst mulig stress for barna». Han sier videre at ønsket er å skape best mulig samarbeid rundt omsorgen for barnet etter brudd, og da at det er barnets perspektiv som står i fokus.

Hvordan de ulike løsningene oppleves for barnet er viktigere for oss enn om det er rettferdig for de voksne, understreker Nordhagen. «Og vi anbefaler, som helt riktig er påpekt, forsiktighet med faste overnattinger i første leveår». «Og at man deretter kan prøve gradvis opptrapping i 2. og 3. leveår, slik at foreldrene står fritt til å velge omsorgsløsninger når barnet nærmer seg 3 år».

Nordhagen sier at de ikke har noen formeninger om hvilken løsning som da er best for barn, men at man har ivarett barnet i en særlig sårbar fase, på en måte som gjør at barnet kan håndtere best mulig de utfordringene det står overfor senere. Det viktigste er altså hvordan dette oppleves for barnet. De kan ikke formidle seg på samme måte som voksne, fortsetter Nordhagen. «Vi tenker det er en større utfordring for spedbarn som ikke har språk å formidle «hvordan har jeg det hos pappa» og «hvordan har jeg det hos mamma», til den andre forelderen». «Barna må tilpasse seg ulike omsorgssystemer og det vil alltid kreve litt tid». Dette er grunnen til at vi anbefaler at man er forsiktig med å lage for omfattende og langvarige samværsløsninger i barnets første år, sier han.

Nordhagen poengterer også at dette er et felt i stor endring. «Som det ble sagt her ble mye av tilknytningsteorien utviklet på 50 og 60 tallet, og da hadde vekten på betydningen av mor og omsorgen fra mor en absolutt forrang og var et viktig steg i forståelsen av hva som var barns beste». Fram til da var fokus på at barn skal tilpasse seg oppdragelsen, hva de voksne kan kreve av barn, mens det skjedde et skifte i løpet av 40, 50 og 60 tallet der man ble opptatt av barnets indre verden og hva som skal til for at barnet skal ha det bra ut fra sitt perspektiv. De siste 15-20 årene har det skjedd en stor endring over hele den vestlige verden, fortsetter Nordhagen. Fedres deltagelse i omsorgen øker. Menn er engasjert i omsorgen for barn, og vi ser en helt annen holdning til det å være sammen med barnet. Det har skjedd en radikal endring på kort tid som gjør at vi får forandret synet på hva som er de klassiske rollene mellom kvinner og menn i barneomsorg. Og det som er helt sikkert er at forskningen ikke holder tritt med de endringene som har vært i samfunnet, mener han.

Er det kjønnsforskjeller mellom kvinner og menn eller mødre og fedre? Spør Nordhagen retorisk. Han peker på noen ulikheter i hvordan mødre og fedre regulerer barna sine.

«Det er selvsagt større forskjeller på individnivå enn gruppenivå, slik at ikke alle vil kjenne seg igjen. Men på gruppenivå peker forskning i retning av at mødre (i forhold til barnet) bidrar til fryktregulering, altså mødre trøster når barnet er redd. Og det gjør de oftere, og har lettere for å gjøre det, enn fedre. Mens fedre i større grad bidrar til aggresjonsregulering. Altså når barnet blir sint, utagerer, vil være i aktivitet, så regulerer fedre det mer enn kvinner». Fedre bruker mindre tid på å forklare for barna (ifølge forskning), bruker færre ord, forventer mer og raskere innordning og bruker flere bydesetninger og deltar i færre gjensidige

” - Det har skjedd en radikal endring på kort tid som gjør at vi får forandret synet på hva som er de klassiske rollene mellom kvinner og menn i barneomsorg ... ”

forhandlinger, samt at de er mer villige til å konfrontere barnet og kreve disiplin enn mødre.

Nordhagen viser til forskningen som sier at fedrenes mer utfordrende adferd hjelper barn med emosjonsregulering på andre måter enn kvinner, men at barna som har jevnlig kontakt med fedre og menn blir flinkere til å «monitorere», altså finne ut av sine egne sansestimuli, dvs. at de er flinkere til å både å håndtere den mer utadvendte energien og finne ut hvordan de vil bruke den akkurat nå. Dette viser seg å ha en unik effekt som kan måles i hvordan barna klarer å relatere seg til søsken, venner, adferdskontroll, ferdighetsutvikling, både når de er små og i ungdomstiden. Og dette gjelder særlig de barna som tilbringer én til én tid med fedrene sine, mener Nordhagen. «Så det er grunn til å si, ja - mor og far er viktige, men de har kanskje noe ulike roller i møte med barnet, sånn at vi nødvendigvis skal ikke være helt like». «Vi tilbyr kanskje barna våre noe litt forskjellig og de trenger begge deler».

Nordhagen kommer inn på forhold der det er lite kontakt med en av foreldrene og forskning fra Lyngstad og Kitterød (2008). Den viser at det generelt går dårligere for skilsmissebarn enn barn fra intakte familier.

Den faktoren som best predikerer hvor bra eller dårlig det går er konfliktnivået mellom foreldre. Selv om det er lite forskning på dette, mener Nordhagen at det tyder på at det ikke er mengden samvær som er avgjørende, men kvaliteten og innholdet i samværet.

Nære følelsesmessige bånd og omsorgsfull grensesetting fra samværsforelderen er viktigere enn mengden kontakt, sier han. «Men et visst minimum av kontakt må imidlertid være en forutsetning for å opprettholde en slik relasjon».

Nordhagen påpeker videre at nyere forskning viser at det er bra for barn helt ned i

ettårs alder å ha samvær, inkludert overnattinger. Dette var det stor uenighet om, særlig i USA. Der mente mange at barn ikke skulle overnattinger før de var 4 år. Forskning viser også at det ikke er bra med ustabilitet i samværene. Dvs. at samværskontakten kommer og går. «Det beste for barn er selvsagt at det er jevnt og stabilt». Utfordring i forskning så langt er at spørsmål som har handlet om samvær veldig ofte har vært knytta til frekvens og ikke til faktisk samvær, mener Nordhagen.

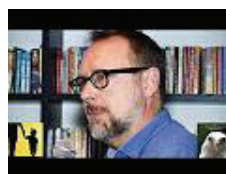
«Spørsmålet har gjerne vært «hvor mange ganger far har sett barnet den siste måneden. Har du delt bosted så har du sett barnet 2 ganger. Og hvis du har sett dem 2 ettermiddager i løpet av måneden så har du også sett de 2 ganger». Nordhagen sier videre at forskningen ofte har vært ganske dårlig og at det er veldig vanskelig å sammenligne ulike forskningsdesign.

Kvalitet på samværet har ofte vært målt med mål som er avhengige av samværskontakten, dvs. at spørsmål som: leser far for barnet, legger han barnet - og lignende, har vært brukt som mål på kvalitet på samvær, men er egentlig en funksjon av at barnet er på overnatting.

Så foreløpig er det litt lite forskning som kan si noe helt tydelig om forholdet mellom mengde samvær og kvalitet - og det har vært gjort lite skille mellom konflikt som skyldes uenighet om hvilket samvær som er bra og den interpersonlige konflikten, dvs. det som er mer negativt og er rettet mot den andre forelderen. «Det siste har store og store negative konsekvenser for barn, mens det første ikke har de samme».

Så har det vært noen endringer i forskningen. «Mcintoch og Tornello representerer en forbedring av hvordan denne forskningen er gjort, nemlig ved at de brukte «faktisk tid» i form av antall overnattinger og på den måten beveger de seg i en retning hvor forskningen blir bedre». Og de finner at moderat antall overnattinger for de minste barna gir godt utbytte, mens ingen og høyfrekvente overnattinger

gir flere problemer, sier Nordhagen. «Alle er enige om at en god samværsplan må baseres på den enkelte families historie og en individuell vurdering av det enkelte barns behov».

Psykolog Frode Thuen gjentok mye av det han har skrevet i sine spalter og kronikker i Aftenposten vedrørende delt bosted (Aftenposten 01.04.16) og støtter i sitt innlegg opp under Mannsforum og Furuholmens poenger om å se til annen forskning som tilsier at delt bosted er barnets beste.

Han brukte det meste av sin tilmålte tid til å gjennomgå forskning han mener bekrefter at barn i delt bosted kommer bedre ut på en rekke områder enn der det er andre samværsordninger - eller lite kontakt mellom barn og deres fedre.

Thuen mener, i motsetning til Nordhagen fra FOSAP, at forskningen har holdt tritt med den utviklingen som har skjedd med fedres økte tilstedeværelse i sine barns liv. Den forskningen han trekker frem er blant annet en meta-analyse fra Robert Bauserman (2002).

Thuen påpeker at det ikke er gjort lignende undersøkelser i Norge der man har sett systematisk og kvantitativt på forskjeller mellom barn i delt bosted og andre barn, men han viser til en undersøkelse publisert i 2016 (der man sammenlignet data fra 2004 og 2012) som viser en klar vekst i andelen foreldre som praktiserer delt bosted. Det interessante, sier Thuen, er at både mødre og fedre jevnt over er veldig fornøyd med den ordningen, uansett alder på barna. De fleste gir uttrykk for at de er fornøyd, selv med høyt konfliktnivå.

Med dette mener Thuen at bildet er mye mer nyansert enn det man kan få inntrykk av når man hører motstanderne av delt bosted, «som fremsetter dette nærmest som å spille lotto eller spille russisk rulett om

barnas fremtid». «Det er ingenting i litteraturen eller forskningen som tilsier noe som helst i den retningen».

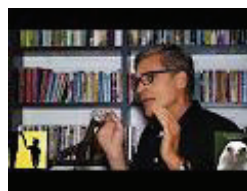
Thuen kommer også inn på en undersøkelse fra Eikeland og Myklebust (1997), der man fant at de foreldrene som avtalte delt omsorg i meklingen, hadde mindre konflikter året etterpå enn de som avtalte at barna hovedsakelig skulle bo hos mor, uavhengig av konfliktnivået initialt. «Så det var ikke fordi de hadde god tone seg i mellom at de hadde delt omsorg». Likevel så man denne positive utviklingen for de med delt omsorg. For den andre gruppen var det en stabil eller negativ utvikling, sier Thuen.

Hva med barna når det er konflikter?

«Det er flere sentrale forskere som påpeker at det å ha delt omsorg ikke nødvendigvis er skadelig eller mer skadelig når det er konflikter, faktisk i noen tilfeller kan man tenke det motsatt, at delt omsorg, delt bosted, kan kompensere for de konfliktene som er der og skadevirkningene av de konfliktene som er mellom foreldrene».

Hva med de minste barna? Det er her det er mest kontroverser, mener Thuen og viser til Warshak (2014) sin meta-analyse som omfatter 110 forskere. Må det være én primær omsorgsperson, spør de om i denne rapporten. «Det finnes lite empirisk støtte for at barn knytter seg hovedsakelig til en person og at denne relasjonen er mer grunnleggende enn andre tilknytningsrelasjoner. Det er altså lite som taler for et «tilknytningshierarki», at spesielt mor, er på toppen av hierarkiet...» Det er naturlig at barnet knytter seg både til mor og far hvis begge er aktivt til stede, sier Thuen.

Både Thuen og Furuholmen vektlegger blant annet studiene til Warshak når de hevder at man har ikke dokumentasjon på at hyppig overnattingssamvær er skadelig, selv for de minste barna. «Derimot finnes det sterk dokumentasjon for at de fedrene som har lite kontakt med barna fra de er små, har en mye større sannsynlighet for å forsvinne ut av barnas liv».

Barnerettsadvokat Øyvind Østberg sier innledningsvis at han ikke skal ta hele diskusjonen om delt omsorg og hvorvidt det skal være hovedregelen eller ikke i barneloven, men ta for seg nivået under, nemlig spørsmålet om hvorvidt delt omsorg kan besluttes av domstolene.

Han tar oss med på en historisk gjennomgang fra 90 tallet og opp til i dag og det høringsforslaget som ligger til behandling i departementet.

I Barneloven fra 1.1.98 ble §35a innført. Denne tilsa at dersom foreldrene er enige kan de avtale at barnet skal bo fast sammen med begge, selv om de ikke bor sammen. Dersom uenighet mellom foreldrene må retten eller fylkesmannen avgjøre om barnet skal ha ett fast bosted.

Dette betydde at domstolene ikke fikk lov til å beslutte delt omsorg når først saken var bragt for retten, sier Østberg (denne paragrafen ble opphevet i 2003).

Østberg tar for seg Odelstingsproposisjoner og avgjørelser i Kjæremålsutvalget, men som ikke har ført til mer adgang for retten å beslutte delt bosted.

I 2003 ble barnekonvensjonen inkorporert i barneloven, noe som betydde at barnets beste skulle være grunnleggende hensyn.

Østberg sier han har søkt i tilgjengelige databaser og ikke funnet noen høyesterettsavgjørelser om delt bosted. Det har vært én lagmannsrettsavgjørelse og én tingrettsavgjørelse som pålegger delt bosted (en tvistesak for domstolene siden 2010). «Det viser hvor høy terskelen er».

Det aktuelle høringsutkastet om endringer i barneloven forelå i to alternativer om hvor barnet skal bo fast. Det første kulepunktet: «... kan gjøre avtale om at barnet kan bo hos begge eller hos en av dem». Dette har vakt stor motstand, at barnet kan bo fast hos begge, sier Østberg. Men juridisk sett

mener han at dette har ingen betydning fordi det kun går på foreldrenes avtalefrihet. «Men her lager man en debatt, etter min mening «om pavens skjegg», mens det virkelig viktige går under radaren».

Østberg påpeker at man foreslår ingen endring i domstolens adgang til å pålegge delt bosted. Og man drøfter ikke en gang problemstillingen. «Man har ikke noen gjennomgang av rettspraksis som har vært på området i vurderingen av hvordan dette har fungert». Østberg tror dette bare kommer til å skli gjennom.

Avslutningsvis kommer Østberg inn på de endringene som har skjedd utenom domstolene og understreker at her, i praksis, skjer det enormt mye. Det er minst en tredobling på 10 år i andelen som praktiserer delt bosted av skilte foreldre. «Skyldes dette politikerne og nye lover?» Det har Østberg liten tro på.

23.09.16 fremmet regjeringen en egen lovproposisjon for Stortinget om likestilt foreldreskap. De foreslåtte endringene i barneloven er som følger:

- Felles foreldreansvar også for dem som ikke bor sammen når barnet er født.
- Delt bosted skal komme først i lovbestemmelsen.
- Varslingsfristen før flytting utvides fra seks uker til tre måneder.
- Det innføres meklingsplikt dersom foreldrene ikke er enige om at barnet skal flytte.

Så da gjenstår det å se hva som blir Stortingets gjensvar på disse forslagene. Debatten om likestilt foreldreskap og barnets beste vil nok uansett fortsette...

Jarle.svoldal@gmail.com.

Fra paneldebatten

For de om vil finne ut mer viser vi til en video fra seminaret, med alle innleggene, som er lagt ut på YouTube: [Delt bosted og barnets beste - Mannsforum](#) se også www.mannsforum.org

”Att arbeta med barn och familjer som varit på flykt” med Kjerstin Almquist

Nära 300 åhörare antog inbjudan och kom till Dalarnas familjeterapiförenings studiedag med temat ”Att möta och arbeta med barn och familjer som varit på flykt”.

Kjerstin Almquist var föreläsare. Hon är professor vid avdelningen för psykologi vid Karlstads Universitet. Hennes forskning har huvudsakligen gällt barn som utsatts för våld och fara i olika situationer, deras reaktioner och insatser för dem. Kjerstin har i sitt arbete mött barn, vuxna och familjer som genom sin flykt från krig eller fattigdom fått uppleva svåra umbäranden. Många av dem bär på traumatiska upplevelser att bearbeta, längtan till sitt hemland och oro för kvarvarande närstående, men många bär också ett stort hopp om en bättre framtid.

Publiken kom från de flesta samhällliga verksamheter där man möter människor som varit på flykt. Där fanns personal från socialtjänstens olika verksamheter, personal från migrationsverkets boenden, familjehemsföräldrar, en stor grupp förskolepersonal, familjerådgivare, personal från BUP, skolpersonal, SIS-institutioner och många fler.

Temat för dagen ansågs av Socialstyrelsen så angeläget att de i samarbete med Nationellt kompetenscentrum anhöriga, Nka, spelade in föreläsningen på film. Filmen kommer att vara tillgänglig på www.anhorig.se

Dagen hade två huvudteman:

- **Reaktioner hos barn och familjer på organiserat våld.**
- **Att arbeta med transkulturell medvetenhet.**

Kjerstin inledde med att prata om traumatiska händelser, definitioner och reaktioner. Hon redogjorde för olika faktorer som påverkar utgången när man utsätts för våld och fara. Sådana faktorer är individuella

Kjerstin Almquist

Professor vid avdelningen för psykologi vid Karlstads Universitet.

egenskaper, omgivningens stöd och typ av våld och fara.

Tillit, känsla av att andra anstränger sig och hur man blir mottagen har stor betydelse för hur vi klarar av traumatiska händelser. Vi alla, och särskilt barn, har ett unikt behov av omsorg en stor del av livet. Vår förmåga att lugna ner oss lär vi oss som barn i samspel med någon vuxen. Det är inte en medfödd förmåga. När vi har en etablerad inre föreställning kommer den att hjälpa hela livet.

Föräldrar är en mental skuld för sina barn, det som behövs för att utveckla en trygg bas och att gjuta hopp i sina barn.

Den mentala förhoppningen att det ska gå bra är avgörande. Överallt försöker föräldrar bottna i sin egen förtröstan att det ska gå bra. I krigszoner ställer detta mycket höga krav på föräldrar. Den verkliga situationen, föräldrarnas faktiska förmåga att skydda sitt barn från fara och föräldrarnas tro på den egna förmågan, har stor betydelse för hur föräldrar kan vara en mental skuld

för sina barn. För det är på tilltron som förmågan att lugna och trösta vilar.

Kjerstin Almqvist menar att barn som kommer från krig och flytt oftast inte är traumatiserade utan drabbade av post-traumatiskt stressyndrom, PTSD.

Små barn lär sig snabbt att de inte kan dela sin oro med föräldrarna. Barnen behöver de vuxnas lyssnande förmåga. Föräldrarna blir omgående alltför oroliga vilket gör att barnen låter bli att dela sin oro med dem. Barnen behöver fler än föräldrarna som förmår prata med dem i ”normaliserande termer”.

Barn vars föräldrar är svårt traumatiserade uppvisar i många fall symtom på psykisk ohälsa även om de själva levt relativt skyddade, då de inte får den omsorgde behöver. Tiden har en avgörande betydelse. De flesta som inte är psykisk traumatiserade klarar första året som asylsökande relativt väl. Ju längre tiden går därefter och de fortfarande är kvar i asylprocessen, desto svårare psykisk ohälsa hos såväl föräldrar som barn. Om barnet får gå i skola och ha möjlighet till kamratkontakter kan många klara sig bättre trots att föräldrarnas psykiska hälsa försämras.

Kjerstin påtalar att trots det viktiga med normalisering, som skolgång får det inte bli en alltför stor förväntan på barn med PTSD. Så länge som skräcken styr är nyfikenhet och inlärningsförmåga helt släckt. Man har fullt upp med att överleva.

Vad kan hjälpa barnen?

Kjerstin ger oss en rad exempel på vad som kan hjälpa barnen. Här återges några av dessa punkter. Det är viktigt med trygghet, säkerhet och rutiner t.ex. skolgång, närvaro på arbetet, trygga varaktiga relationer och att barnen är skyddade. Annat kan vara att sätta ord på upplevelsen, få tillgång till begrepp som gör att man kan förstå och hantera.

Att orka tänka på eller konfronteras med det man utsatts för samtidigt som man har stöd så man känner sig trygg. Det kan vara

hjälpfullt att delta i grupp verksamhet och dela med andra, bryta ensamheten och upplevelsen. Det är viktigt att prata med barn om vad man vet, dela kunskap om våld och hur man påverkas av våld (psykoedukativa insatser). Insatser som riktar sig till både barn och föräldrar parallellt har ett stort värde, insatser som stärker lyhörd och trygg föräldraförmåga. Det är betydelsefullt att återskapa en livsberättelse.

Det andra temat för dagen var att arbeta med transkulturell medvetenhet. Kjerstin klargjorde skillnaden på etnicitet, det biologiska arvet, det man inte kan förändra respektive kultur som vår värdeuppsättning som man kan förändra, påverka och förhålla sig till.

När vi tar emot människor i vårt land som kommer från helt andra kultur-områden är det viktigt att veta ur vilket kulturellt sammanhang människor kommer. Uppfattningar om hur barn ska bete sig, vad som är avvikande, hur föräldrar ska uppfostra sina barn, hur samhällets ansvar ser ut mm varierar i olika kulturer. Ett beteende som fungerar i ett samhälle kan ge svårigheter i ett annat.

Avslutningsvis gav Kjerstin Almqvist oss en inblick i asylprocessen, vad som händer och hur väntan på besked påverkar de människor som varit på flykt och bär på en dröm om ett annat liv. Under denna tid ökar stressen mycket och många mår dåligt. Detta är en tid som kan ge hopp-löshetskänslor och alltför söker hjälp.

Kjerstin Almqvist gav oss en dag där hennes stora kunskap och erfarenhet hjälper oss att bättre kunna möta de barn och familjer som varit på flykt och kommer i kontakt med våra olika samhälleliga verksamheter.

De PP-bilder som Kjerstin använde sig av vid föreläsningen finns på sfft:s hemsida. Tilläggs kan också att Kjerstin Almqvist blir (har vært - red. anm.) huvudtalare vid det vetenskapliga symposiet i Karlstad till hösten.

Det lyriske hjørnet:

Vi har vel alle noen formuleringer vi gjerne skulle funnet på selv. En av mine favoritter er: *himmelsk korrekturlakk over feilstavet sommer ... fra diktet/ sangen under av Anne Grete Preus: "Det Snør"*.

Og med dette ønskes dere alle en god og hvit jul.

Kari Yvonne

Det snør - himmelsk korrekturlakk
over feilstavet sommer,
og hør; bylarmen forsvinner
under dalende flommer.
Vi har hørt at ingen snøfnugg er like,
og sånne under kan en tenke på en stund.
Jeg lener hodet helt tilbake
og får et iskyss på min munn,
og får et iskyss.

Det snør stumme stjernesøstre
fra usynlige munn,
og ør - av angrepet fra myldrende lydløse sekunder
i dag inntas jorden av en himmelsk hær.
Uten våpen
tvinges hele byen i kne.
Alt går litt langsommere her på jorden
når hele himmelen faller ned,
når hele himmelen faller ned.

Takk for den unyttige snø
til bry og til besvær.
Nå inntas jorden av en himmelsk hær,
uten bomber
tvinges hele byen i kne.
Alt går litt langsommere her på jorden
når hele himmelen faller ned.

Når hele himmelen faller ned.

Familieterapeutisk lunsj-quiz:

1. Hvem skrev boken: *Steps to an Ecology of Mind*?
2. Hvem kan kalles Milano-metodens mor? ("Milano-teamet")
3. Hvem regnes som grunnleggeren av *Det reflekterende team*?
4. Hvor ble Salvador Minuchin født?
5. I hvilken by ble den 8. Nordiske familieterapikongressen holdt?
6. Hvem hadde hovedansvaret for arrangementet over?
7. Når døde den narrative terapeuten Michael White?
8. Hvem kan kalles NFFT's mor? (NFFT ble grunnlagt i 1983)
9. Hvem skrev boken: *"Historier og terapi"* – (1999)
10. I hvilket land foregikk årets EFTA-konferanse?

Ta en pause ...

Svar:

1. Salvador Minuchin
2. Mara Selvini Palazzoli
3. Professor Tom Andersen (1936-2007),
4. San Salvador, Argentina
5. Bergen 2008
6. NFFT - ved leder Hans Christian Michaelsen
7. 2008
8. Kirsti Ramnford Haaland
9. Geir Arvid Lundby
10. Hellas - Athen

**Nordisk Kongress i familierapi 2017:
MEETING IN THE MIDDLE
Family Therapy: Pathways Towards Reconciliation.**

Call for Abstracts for the 11th Nordic Family Therapy Congress

MEETING IN THE MIDDLE

Family Therapy: Pathways Towards Reconciliation 31.05 – 03.06.2017

With pleasure we invite Nordic family therapists to submit abstracts to present their methods, ideas, research and theoretical contemplations or poster displays. Abstracts need to be submitted via the congress website, before the deadline stated on the homepage.

Deadline is 31th of January 2017. Do not wait until the deadline to submit!

Please submit your abstract **online here below**. The chairman of the scientific committee Helga Tordardottir distributes the abstracts to the members of the scientific committee who then will review the abstracts. The Scientific Committee of the congress has representatives in all Nordic countries.

Please start by:

The name of the workshop

The name(s) of the Author(s) of the workshop

Working institution of the Author(s)

E-mail adress of the Author(s)

Please send a photo of the Author(s)

LANGUAGE

The official language of the congress is English. All abstract submissions and presentations are to be in English.

For mer informasjon se: Fokus på familiens facebooksider eller gå inn via NFFTs nettsider www.nfft.no - Lenker - Nordiske foreninger.

FFF: <http://www.fjolskyldumedferd.org> / fff@fjolskyldumedferd.org

UTVIDET FRIST TIL 30. NOVEMBER

NFFT - Norsk forening for familierapi
inviterer til det 19. førjulsseminaret
torsd. 8. og fred. 9. desember 2016
i Gamle Logen - i Oslo sentrum.

"En verden i forandring - Kunnskap og erkjennelse"

HOVEDFORELESERE:

Nora Bateson

Filmskaper, redaktør og skribent.
Leder av IBI (International Bateson Institute).

Arild Aambø

Lege og seniorrådgiver ved NAKMI
(Nasjonal kompetanseenhet for minoritets-
helse ved Oslo universitetssykehus).

Fra innholdet:

- *Hvordan utvide vår forståelse av det komplekse slik at vi kan utvikle vårt samspill med verden?*
- *Migrasjon, integrering og epistemologisk forståelse.*
- *Terapeutiske utfordringer og muligheter.*
- *Overganger, diskurs og identitet.*

Innledninger ved:

- **Safia Abdi Haase**
- Sykepleier, master i internasjonal sosial velferd og helsepolitikk.
- **Abid Qayyum Raja** - Advokat og politiker.

Seminaret er åpent for alle.

Sett av dagene allerede nå!

Velkommen!

NFFT og Metaforum

Det blir musikalske og andre innslag underveis i programmet.

Felles middag torsdag kveld.

Fullstendig invitasjon var vedlagt Metaforum 3-2016 - Påmelding: www.nfft.no

Heidelberg University Hospital

International Systemic Research Conference 2017

«Linking Systemic Research and Practice»

A conference that brings together senior and junior researchers with psychotherapists, health professionals, social workers, teachers, organizational consultants and managers, politicians and social activists.

Bodies and relationships: Neurobiology in families • Across the fence: In dialogue with Buddhism, logics and psychoanalysis • Political-societal conflicts and

Core Topics

their resolutions • Refugess: Their hopes, traumas and resources • Modern organizations and their managers • Healthy workplaces: How to survive modern jobs

Susan McDaniel, Peter Fonagy, Eia Asen, Bruce Wampold, Paul Knekt, Mona Fishbane

Keynote Speakers

William Pinsof, Sheila McNamee, Leslie Greenberg, Sandra Stith, Renos Papadopoulos, among others

March 8 – 11, 2017

Neue Universität, Grabengasse 3 – 5, 69117 Heidelberg

Online Registration

For more details see www.systemisch-forschen.de

Contact us at isr.2017@med.uni-heidelberg.de

Host

Jochen Schweitzer & Matthias Ochs
Institute of Medical Psychology,
Heidelberg University Hospital,
Bergheimer Str. 20,
69115 Heidelberg, Germany

NB !

INNKALLING TIL GENERALFORSAMLING I NORSK FORENING FOR FAMILIETERAPI

Thon Hotell Vettre, Asker – Torsdag 9.2.2017 kl. 16.30

DAGSORDEN

1. Valg av dirigent, to referenter og to medlemmer til å underskrive protokollen fra Generalforsamlingen (GF)
2. Styrets årsberetning for 2015
(Styrets virksomhetsplan 2016-2018 / Handlingsplan 2017)
3. Årsregnskap i revidert stand
4. Fastsettelse av budsjett 2017 (og medlemskontingent)
5. Saker til behandling: Som er nevnt i innkalling til generalforsamling
6. Saker som foreningens medlemmer ønsker behandlet på generalforsamlingen, må sendes styret minst 3 måneder før generalforsamlingen. Generalforsamlingen skal bare behandle saker som er relevante i forhold til foreningens formål. Saker avgjøres ved simpelt flertall. Lovendringer krever 2/3 flertall. Saker tatt opp under "eventuelt" krever 3/4 flertall for gyldig vedtak.
Valg:
7. Valg av leder for 2 år.
8. Valg av styremedlemmer for 2 år.
9. Valg av varamedlemmer for 1 år
10. Valg av valgkomité - 3 medlemmer for 1 år
11. Valg av revisor
12. Valg av fondsstyret 1 person for 2 år / Årsberetning fra fondsstyret 2016

Eventuelt:

Orienteringssaker:

Dokumenter til generalforsamlingen, som årsberetning med mer blir lagt ut på

www.nfft.no innen årsmøtet 2016.

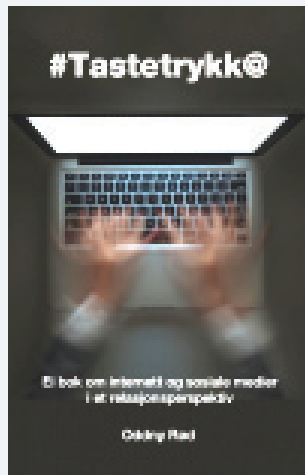
Årsregnskapet legges frem på Generalforsamlingen.

Frister for innsending av saker til GF var 10. nov. 2016 – (sto i Metaforum 3-2016).

📖 NYE BØKER:

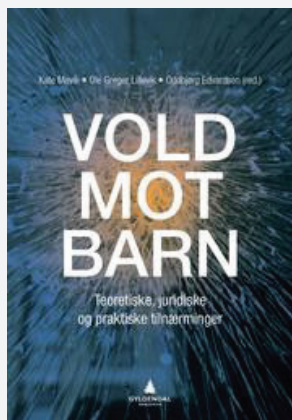
Redaksjonen kan ikke omtale alle bøkene vi får til gjennomsyn. Den som ønsker å anmelde en av bøkene her får den til odel og eie.

Licentia forlag 2016
Oddny Rød

Tastetrykk @ En bok om internett og sosiale medier i et relasjonsperspektiv.

Om utfordringer internett og sosiale medier kan ha i parforhold. Belyser sosiale mediers funksjon og rolle i mange menneskers liv. I bokens første del er hovedfokus de utfordringer internett og sosiale medier kan ha i parforhold. I den andre delen belyser forfatteren sosiale mediers funksjon og rolle i mange menneskers liv. Videre beskrives flere temaer som omhandler par, blant annet nettdating og cybersex. Videre settes søkelys på internett og sosiale medier i familier med små og store barn, samt digital mobbing og online partnervold. Det er også et kapittel om nettavhengighet, samt et kapittel som omhandler hvordan man kan finne balanse i en digital hverdag.

Gyldendal 2016

Teoretiske, juridiske og praktiske tilnæringer.

Kate Mevik, Ole Greger Lillevik, Oddbjørg Edvardsen

Denne boken presenterer en bred kunnskap om vold mot barn. Boken er aktuell for alle som omgås og arbeider med barn. Den er videre relevant for studenter ved for eksempel helse- og sosialutdanningene, lærer- og barnehagelærerutdanningene og politiutdanningen, på både bachelor- og masternivå.

Fagbokforlaget 2016

"Miljøterapi" Prinsipper, perspektiver og praksis

Alicja Olkowska og Berit Landmark (red.)

Hva er god miljøterapi?
Hva gjør miljøterapi til terapi?
Hvilke prinsipper ligger til grunn og hvilke perspektiver er viktige å ha med seg inn i det praktiske miljøterapeutiske arbeidet?
I denne boken rettes oppmerksomheten mot miljøterapi som en egen form for terapi. Både etablert kunnskap på feltet, nye ideer og sammenhengen mellom disse presenteres og diskuteres av fagfolk og unge mennesker med egne erfaringer fra opphold i barneverninstusjoner og instusjoner innen psykisk helsevern.
Et sentralt element gjennom hele boken er refleksjoner rundt hva som kan skje i mellom-menneskelige møter i ulike miljøterapeutiske kontekster og hvordan betydningsfulle endringsprosesser kan skapes.

Gyldendal 2016

"Lev godt med sykdom" Torkil Berge, Elin Fjerstad

Denne boken gir deg mentale verktøy for selvhjelp. Når vi blir syke, trenger vi sterke mentale muskler. Vi kan ikke tenke oss friske, men vi kan tenke oss sterke og verdige. Da kan vi bedre stå opp mot plagene og problemene som følger i kjølvannet av sykdom.

Gyldendal Akademisk 2016

"Hva skal vi med menneskerettigheter?"

Betydningen av menneskerettigheter i helse- og sosialfaglig arbeid

**Elisabeth Gording Stang
Og Nora Sveaass**

Profesjonsutøvere innenfor det helse- og sosialfaglige feltet utfører en rekke oppgaver som har betydning for ivaretagelsen av menneskerettigheter. Men det kan være krevende å få tak på hva menneskerettigheter egentlig er.

Hvordan skal man forholde seg til dem, og hvordan kan de ses på som verktøy i det daglige arbeidet? Dette ønsker forfatterne å gi noen svar på.

Gyldendal 2016

"Et bedre liv"

**Anne Landheim, Frøy Lode Wiig,
Marit Brendbekken,
Morten Brodahl, Stian Biong**

Historier, erfaringer og forskning om recovery ved rusmiddelmissbruk og psykiske helseproblemer.

Blant alle historiene om stressomme liv finnes det også historier om håp og om liv som har tatt en positiv vending. Denne boka presenterer slike bedringshistorier. I *Et bedre liv* er det personer som selv har opplevd «å komme seg bort» fra rusproblemer og psykiske helseproblemer som forteller sine historier.

Alt hentet fra forlagenes omtaler. Red.

Gyldendal 2016

Nytt opplag med nye og oppdaterte bidrag.

Barn og unge i psykoterapi

Bind 1 og 2

Hanne Haavind, Haldor Øvreide

Bidragstyttere:

Mette Bengtson, Anne Lothe Brunstad, Reidun Hafstad, Kirsti R. Haaland, Hanne Haavind, Astri Lindberg, Tori Mauseth, Rigmor Grette Moe, Vibeke Moe, Magne Mæhle, Marte Nilsson, Lars Smith, Birgit Svendsen, Anne Syverstad, Vigdis Wie Torsteinsson, Anett Apeland, Are Evang, Bjørg Grova, Susan Hart, Marina Hvitstendahl, Trine K. Jensen, Svein Mossige, Cecilie Fronth Nyhus, Rolf Sundet, Helene Trana.

Kapitlene er fordelt i to bind, og i begge bind finnes kapitler som gir innføring i de ganske så ulike *format* som brukes for å organisere og presentere behandlingen. Mens andre kapitler utdypet *metodiske fremgangsmåter* i selve behandlingsforløpet slik dette er en form for samarbeid som er rettet mot et mål og strekker seg over tid.

Gyldendal 2016

Relasjonsarbeid og mentalisering på barnetrinnet.

Ida Brandtzæg, Stig Torsteinson, Guro Øiestad

"Overalt hvor barn oppholder seg, trenger de å kjenne at voksne passer på, hjelper til og bryr seg. Derfor må voksne i skolen, hvor alle barn tilbringer så store deler av livet sitt, ikke bare ta ansvar for selve undervisningen, men også for omsorgen og kvaliteten på relasjonene."

Hvordan kan du som lærer forstå elevens atferd, som utagering, uro eller sjenanse? Denne boken presenterer kunnskap som hjelper deg å forstå hva barns atferd skyldes, og til å *se eleven innenfra*.

Universitetsforlaget 2016

Utvidet forståelse og håndtering via mekling.

Høykonflikt krever store ressurser og ødelegger manges liv. Forfatteren viser hvordan konflikter kan eskalere og hvordan de kan løses.

Grethe Nordhelle er en av landets mest erfarne høykonfliktmeklere og har skrevet boken spesielt for meklere på ulike konfliktarenaer, psykologer, andre helse- og sosialarbeidere og studenter i familierapi og konflikthåndtering mfl. Boken er også aktuell for alle som ønsker å bli bedre på å forstå og takle krevende konflikter.

 Bli bokanmelder.

Kontakt redaksjonen: kariyk@online.no

Redaksjonen ønsker alle NFFT-medlemmene en fin førjulstid og en god jul og et godt nytt år i 2017!

Frederikke «Frida» Bolette Hansen (1855-1931) . Detalj fra Melkeveien 1898 - Billedvev

INNHold: METAForum 4-2016

FASTE SPALTER:

Foreningsinfo	2
Redaksjonens røst	3
Styrets side	-
Det lyriske hjørnet	29
Ris og ros	-
Nye bøker	34-35

ARTIKLER, REPORTASJER OG REFERATER

Fra EFTA-Athen 2016:

- *Opprinnelse og originalitet ...*
Ved Jarle Svardal 4
- *Workshop, The regulation of ...*
Ved Lennart Lorås 10
- *Workshop med Barry Schwarts*
Ved Jarle Svardal 11
- *Workshop med Lennart Lorås*
Ved Kristin H. Dahl 13
- *Workshop med Harlene Vetere*
Ved Henriette C. Alsing 14
- *NFFT og Europa*
Ved Hans Chr. Michaelsen 17

"Delt bosted – til barnets beste?"

Fra Mannsforum på Litteraturhuset Ved Jarle Svardal	20
--	----

"At arbeide med barn og familjer som varit på flukt" med Kjerstin Almquist
Ved Gudrund Jacobsson 27

Innkalling til NFFTs generalforsamling	33
--	----

Vedlegg (midtsider):

Invitasjon til NFFTs årskonferanse 2017

Avsender:
NFFT: Norsk forening
for familierapi
Postboks 51
2011 STRØMMEN

**NFFTs årskonferanse og generalforsamling
9. og 10. februar 2017
Vettre i Asker.**

Familieterapi i en ny tid - kunsten å møtes.

Om Psykiatri, diagnoser og systemisk arbeid.

Bilde: Roger Ask Simonsen

Hovedforelesere:

- **Johan Sundelin.**

Ph.D., leg. psykolog, leg. psykoterapeut og psykoterapiveileder.

"Familieterapeutisk arbeid i en diagnostisk kontekst"

- **Tor Johan Ekeland.**

Dr. philos, professor i psykologi ved Høgskulen i Volda.

"Terapi i nyliberal kontekst – utfordringer for familierapien"

Begge foreleserne er velkjente foredragsholdere innenfor familierapifeltet og virksomme som klinikere, veiledere, undervisere og forskere. De har begge skrevet og bidratt til flere fagbøker og har en rekke publikasjoner bak seg, bl.a. i Fokus på familien.

Påmelding via www.nfft.no

(Kun for medlemmer av NFFT)

Følg med på NFFTs hjemmeside Norsk forening for familierapi

Hele invitasjonen er vedlagt dette nummeret